

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 17/2000 vp

Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 1999

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä huhtikuuta lähettäessään hallituksen toimenpidekertomuksen (K 2/2000 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kansliapäällikkö Kirsti Rissanen ja lainsäädäntöneuvos Asko Välimaa, oikeusministeriö.

Viitetieto

Lakivaliokunta on käsitellessään valtion ensi vuoden talousarvioehdotusta (HE 109/2000 vp) kuullut asiantuntijoina hallitusneuvos Ahti Penttistä oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Tuomo Vainiota valtiovarainministeriöstä, hovioikeudenneuvos Seppo Männikköä Suomen Lakimiesliitosta ja puheenjohtaja, kärjätuomari Matti Palojärveä Käräjäoikeustuomarit ry:stä. Valiokunta on tässä yhteydessä käyttänyt hyväkseen tuossa kuulemisessa saatua tietoa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta on käsitellyt asiaa hallituksen kertomukseen sisältyvien, oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluvien lausumien osalta siten rajattuna, että tarkastelu on ulottunut lakivaliokunnan omiin lausumiin.

Lisäksi valiokunta on asiaa käsitellessään kiinnittänyt huomiota valtion henkilöstöpolitiikkaan erityisesti tuomareiden osalta.

Valiokunnan lausumat

Esittämiensä lausumien osalta lakivaliokunta pitää hallituksen selostuksia ja kannanottoja asianmukaisina. Ne lausumat, jotka hallituksen käsityksen mukaan eivät enää anna aihetta toimenpiteisiin, voidaan myös lakivaliokunnan mielestä poistaa kertomuksesta.

Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota poistettavaksi esitettyyn oikeudenkäyntikuluja koskevaan lausumaan (s. 160), joka — sellaisena kuin se oli esitetty — on tullut täytetyksi. Hallituksen toimenpidekertomuksessa vuodelta 1998 (K 3/1999 vp) oli sama lausuma lähes samoin perustein esitetty poistettavaksi. Lakivaliokunta on tuosta kertomuksesta antamassaan lausunnossa (LaVL 16/1999 vp) hyväksynyt lausuman poistamisen, mutta silloin ja yhä edelleen ajankohtaisina pitämiinsä perusteluihin viitaten esittänyt uuden, oikeusapujärjestelmän yhtenäistämistä ja oikeusapuun oikeutettujen piirin laventamista kiirehtivän lausuman. Eduskunta hyväksyi lausuman.

Valiokunta pitää vuotuisen toimenpidekertomuksen valmistelun ja sitä edeltävän eduskuntakäsittelyn osittaiseen päällekkäisyyteen viitaten

ymmärrettävänä sitä, ettei uutta lausumaa vielä mainita hallituksen kertomuksessa. Sen sijaan hämmästyttä herättää se, ettei lausumaa ole poistettu nyt käsiteltävänä olevasta kertomuksesta.

Valtion henkilöstöpolitiikka ja tuomareiden palkkaus

Hallituksen kertomuksessa käsitellään valtion palkkaseurantaselvitystä (VALPAS). Selvityksen tekemisestä sovittiin valtion sopimuslalla vuoden 1997 tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä siten, että selvitetään valtion henkilöstön palvelussuhteen ehtojen perusteet, taso ja kehitys verrattuna yleisiin työmarkkinoihin.

Valtion työmarkkinalaitoksen, oikeusministeriön ja Suomen lakimiesliitto ry:n kesken sovittiin vuonna 1998 ns. lakostaluopumissopimuksen yhteydessä, että tuomareiden palkkauksen jälkeenjääneisyys tutkitaan ja tutkimuksen tulokset otetaan huomioon toteutettavan palkkausjärjestelmämuutoksen yhteydessä tavoitteena palkkauksen kilpailukykyyn parantaminen. VALPAS-selvityksessä todettiin, että tuomareiden palkkauksen jälkeenjääneisyys vuonna 1996 oli avoimeen sektoriin verrattuna noin 26 prosenttia.

Tuomareiden palkkausjärjestelmämuutos toteutettiin vuoden 2000 alussa allekirjoitetulla tarkennetulla virkaehtosopimuksella. Siinä yhteydessä toteutettiin palkkauksen rakenneuudistus tuomarijärjestöjen toivomalla tavalla. Uuden palkkausjärjestelmän mukaisesti palkat sen sijaan muodostuivat riittämättömän rahoituksen vuoksi niin alhaisiksi, että 38 prosenttia kärjätuomareista kuuluu nyt ns. takuulisän piiriin.¹ Tämä estää siirtymisen virasta toiseen esimer-

kiksi paikkakunnalta muuton vuoksi, koska takuulisä ei seuraa henkilön mukana. Uusi palkkausjärjestelmä on toivotun kohennuksen sijasta aiheuttanut suuren pettymyksen tuomareiden piirissä. Tuomareiden käsityksen mukaan vuonna 2000 toteutetulla VALPAS-järjestelmällä piti olla mahdollisuus kohottaa palkkatasoa, mutta tuomarit saivat samat korotukset kuin muutkin sopimuksen piiriin kuuluvat.

Lakivaliokunta ei ole voinut välttyä käsitykseltä, että tuomareiden palkkaneuvotteluissa ei ole toimittu kaikin puolin hyvän hallinnon vaatimusten mukaisesti. Sen seurauksena tuomarit ovat tunteneet, ettei valtio työnantajana ole täyttänyt lupauksiaan. Lakivaliokunta katsoo, ettei valtion henkilöstöpolitiikka voi perustua epäselviin välipuheisiin.

Lakivaliokunta on useissa kannanotoissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että perustuslaissa tarkoitettu tuomareiden riippumattomuus edellyttää myös tuomareiden taloudellista riippumattomuutta. Viimeksi lakivaliokunta on hyväksyessään uuden tuomareiden nimitysjärjestelmän nimenomaisesti hyväksynyt asianomaisen hallituksen esityksen tavoitteet avata tuomarin ura (LaVM 1/2000 vp — HE 109/1999 vp). Mietinnössään lakivaliokunta on todennut pitävänsä välttämättömänä, että tuomareiden palkkaus saadaan asianmukaiselle tasolle niin kuin eduskunta on useissa lausumissaan edellyttänyt, jotta tuomarin ura myös käytännössä avautuu, urala edetään muutenkin kuin virkaiän perusteella ja tuomareilla on nykyistä parempi yhteiskunnan tuntemus ja ymmärtämys. Valiokunta uudistaa esitetyn kannanoton.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että perustuslakivaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

¹ Takuulisällä tarkoitetaan erää, jolla katetaan entisen ja uuden palkan erotus, jotta kenenkään tosiasiallinen palkka ei laske.

Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Paula Lehtomäki /kesk
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Kari Myllyniemi /kesk
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Kirsi Ojansuu /vihr
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Susanna Rahkonen /sd
	Jyri Häkämies /kok	Tero Rönni /sd
	Erkki Kanerva /sd	Mauri Salo /kesk
	Toimi Kankaanniemi /skl	Marja Tiura /kok
	Annika Lapintie /vas	Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Vuorisalo.